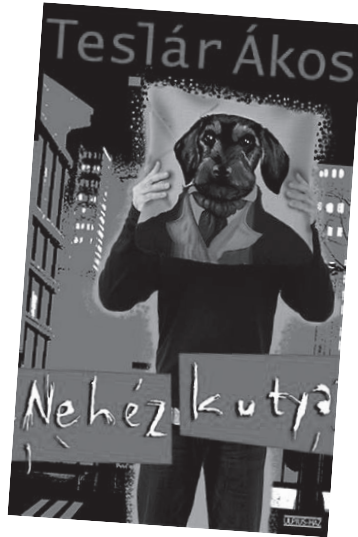

Nagy Csilla

Blöff(Teslár Ákos: *Nehéz kutya*. Ulpius-ház Könyvkiadó, 2009)

„Nos olvasó, játékra hívunk téged. Játék ez, kiosztott szerepekkel, egy merő kitaláció, noha volt idő, mikor ránk nehezedett, mint egy fojtó álom – az álom mélyülhet lidércnyomássá, mégsem valóságga” – Teslár Ákos ezekkel a sorokkal vezeti be második regényét, és valóban, a játék (mint aktus és motívum) a szövegszerveződé, a cselekményvezetés és a motívumok szintjén is megke-
rülhetetlenül jelen van az igen terjedelmes, olvasót-kritikust próbáló, 600 oldalt is meghaladó kötetben. A téma a Teslár Ákosnak nevezett főszereplő és

barátja, Géza boldogulása, berendezkedése a miénkhez kísértetiesen hasonlító világban: történetüket egyetemista éveiktől egészen a „felölttkorig” (a munkavállalás és családalapítás időszakáig) követhetjük nyomon. Ez a tematika bonyolult szerkezetben, szövevényes, nem érdektelen, ám üresjáratokban is bővelkedő cselekményvezetéssel bomlik ki, közben pedig megrajzolódik egy szatirikus Magyarország-kép is.

A szabadság megélésének kérdése a rendszerváltás után felnövő fiatalok problémájaként jelenik meg: a három fejezet-cím (*Kispálya*, *Nagypálya*, *Életpálya*) is jelzi, hogy a *Nehéz kutya* generációs regényként, sőt fejlődésregényként is olvasható, amely a nemzedék helyzetét, gondolkodásmódját, gyökereit és gyökértelenségét próbálja megmutatni. A két huszonéves főszereplő, Ákos és Géza egyetemisták, rajtuk keresztül a tipikus fiatal értelmiségi közeg mutatkozik meg, speciális életformával, problémákkal, konfliktusokkal, ahol az életérzéshez tartozik az anarchia gondolata, a lázadás a fennálló rend (pl. az egyetem portása vagy a tanulmányi osztály bürokratizmus) ellen, a nonkonformizmus fogalma, a családi mítoszokhoz, hősökhöz való ellentmondásos viszony. Az egyetem a maga szabadságával, és azzal az illúzióval, hogy mindent meg lehet tenni, lehetőséget ad az értelmiségi fiataloknak arra, hogy elbűjjanak a valóság elől, és erre a főszereplők rá is játszanak az ibolyaszínű folyadék, egy speciális drog segítségével, amelyet Géza kever ki, és amely révén szebbnek, egységesebbnek látják az őket körülvevő világot, mint amilyen. A lázadó fiatalok a regény végére felnőnek, felhagynak az ibolyával, némi rokoni segítséggel tisztos polgári állást vállalnak minisztériumi tisztviselőként (orvosi és bölcsész-

diplomával!), amely azonban egyet jelent a közéletbe való tekintéssel, az értékek felülbíráásával, a morális kódok átrendezésével, hiszen olyan közegbe kerülnek, ahol senki nem ért semmihez (ld. a *Rokonokból* származó fülszöveget), nincs szabad véleményformálás. Itt túlélési stratégiák alkalmazásáról van szó (mellesleg Ákosnak és Gézának egy drogpolitikai *stratégiai* tervet kell megírnia az ifjúságvédelmi minisztérium számára), a regény parabolája szerint az élet egy nagy társasjáték, ahol nincsenek valódi döntések: a rendszer működése (legyen szó az egyetemről, a minisztériumról, vagy az ország gépezetéről) nem ad lehetőséget a választásra: mindenki azokkal a lapokkal játszik végig, amelyeket az osztásnál kapott.

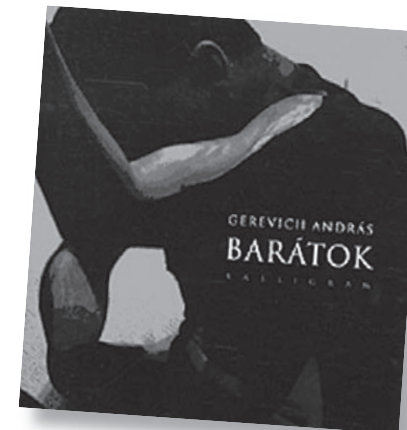
Az élet stratégiai küzdelem – maga az ibolyaszínű folyadék is a számítógépes szerepjátékok színes, képességnövelő elixírjeit idézi, és a regény újra meg újra behozza a különböző játékmotívumokat: szerepet kap egy honismereti társasjáték, a kártyajátékok motívikája több helyen megjelenik, és – tulajdonképpen közel áll a játék logikájához, rendszeréhez – az összeesküvés-elméletek is jelen vannak a szövegben, de fontos szerepet kap az álomfejtés (Krúdy *Álmoskönyve*) is. A regény logikája szerint feltételeznünk kell egy rendet a világban, ahol a döntések (elágazások) csak a lépések rendjét változtatják meg. A játékelmélet, illetve a játékmotívum mint szövegszervező erő azonban nincs kidolgozva, inkább csak arra szolgál, hogy egy-egy parabolát megvilágítson. Az utazójáték persze az életút jelképe lehet, dobní-maradni-indulni annyit tesz, mint helyzetbe kerülni, megváltoztatni az életünket vagy sem, a regényírás pedig a pasziánszhoz lesz hasonlítva, ahol a leosztott lapokból kell sort kirakni.

Utóbbi hasonlatot a szövegszerveződé próbálja alátámasztani. Teslár jól bevált trükköket alkalmaz: egy szálon fut a történet, amely nem nevezhető egységesnek, jelenetek, bekezdések ismétlődnek, egy történet sokféleképpen elmondható, és többféle befejezés létezik. Ez egyfajta ironikus alakzatnak tekinthető, hiszen egyrészt a regény íródásának folyamatára reflektál, másrészt alternatívákat ad a szereplők számára, támpontokat, például a sorsszerűség bizonyítékaként. De a játék az időbeli és térbeli viszonyok elbizonytalanítása és a szerző-főszereplő-regénybeli szerző hármasságának felmutatása, a regényírás folyamatának tematizálása, a töredék és az elkészült szöveg dichotómiája. A *Nehéz kutya* kontaminálja és variálja a különböző szövegfajtákat: találkozzunk naplórészlettel, blogbejegyzéssel, hagyományos levéllel, titkosszolgálati hanganyaggal, jegyzőkönyvvel, én-elbeszéléssel, onnipotens narrátorral. Szövegszerűen is erős bázist, hálót épít maga köré a mű (ahogy a kötet végén jelzi is, jelölt és jelöletlen idézetek nagy számban szerepelnek a kötetben), a rengeteg vonatkozás azonban inkább gyengíti, mint erősíti a szöveget. Az álomfejtésre való utalások céltalanok és direkttek, az irodalmi utalások sem mindig konstruktívak. Nehéz például eldönteni, hogy hiba vagy ironia, amikor a regényben a középiskolás diáklány Csáthot olvas a pad alatt (a *Harry Potter*, *A bűbájos Mary* vagy a *Twilight*hoz hasonló könyvek helyett), miközben egy fiú

klasszikus versformában írja meg filozofikus eszmefuttatását – olyan érzésünk van, mintha a regény kívánná az allúziókat, nem pedig a regénybeli szituáció.

Számos érdekes részlet, figyelmes olvasásra számot tartó hely, mi több, izgalmas fordulat található a regényben, ez azonban nem feledteti, hogy összességében olyan, mintha több regény lenne elrejtve egy könyvben – a kívánt egység nem jön létre, és a választott keret ezt nem képes kellőképp álcázni. A regényt emellett gyengíti a sokszor pontatlan nyelvi megformálás, a már említett körülményes cselekményvezetés, a motívumok kijátszatlansága. A *Nehéz kutyát* olvasva egyértelmű, hogy Teslár Ákos sokat tud az irodalom történetéről és elméletéről, vannak remek ötletei, a regénnyel azonban épp az a baj, ami főhősének, névrokonának is dilemmája: a regényírás jó esetben nem pasziánsz, sokkal inkább ulti, ahol a véletlenszerűen osztott lapok egy nagyobb rendszer részei kell legyenek, vagy a póker, ahol blöffölni tudni kell, és a mértéktartás a legnagyobb erény.

Kiss Noémi

Meddő férfiak(Gerevich András: *Barátok*. Kalligram, 2009)

Gyermek után sóvárogni és üres anyaméhet kapni a természetől női ügy. Itt viszont egy férfi panaszkodik a gyermektelenségről, kutatja az okokat, anya- és apahiányra emlékezik kiskorából, félreértésekre. Ilyen körülmények közt lehetetlen családot alapítani, analizál másokat és analízisbe jár, majd megtör-

ve a konvenciót saját testét vádolja: „nem leszek soha apa. // Rossz döntések. // Rossz biológia.” (*Naphegy tér*)

Kilóg a lóláb, méghozzá nagyon, mert Gerevich András eddigi köteteiben éppen azt a szokást figyelhettük meg, hogy a szerelem, ha van, rendben van, láz és szenvedély átélhető, lekerékített, végigvitt téma. Ez a költészet ritkán beszélt töredékben, a sorok zártak, sokszor egy mondatot fognak át, a végén mindig pont áll. Vagyis a költő igyekezett furcsa (*queer*) képzetét, „perverziónját” épp a szokatlanság jogán életképesnek, jogosnak, sőt

idillinek bemutatni – a képek az új kötetben is rendben sorjáz-
nak; egy bögre kakaó reggelire, családi album, kirándulás apával-anyával, fényképnézegetések, múltfeltárás, firenzei album, az Adria tengerpartján, nyaralás a Balatonon, vasárnapi ebéd, kamaszkori szex az ágyban, az Erzsébet-hídon baseball-sapkában, csók egy kapualjban, részeg szerelmi vallomás férfiak között, kutyasétáltatás közben; semmi plusz, semmi mellékes zöngé, mindig minden megfelelő és lekerekített. Csakhogy itt, a kötetben ezek mind élethazugságok, az idill libabőrös borzongásba fut és a versben váratlan fordulattal kezd el folyni a hidegzuhany (*Októberi reggel*). Az utolsó sor már a fájdalom. A legmélyebb depresszió. Sem az *Átadom a porázt*, sem a *Férfiak* – Gerevich korábbi nagyszerű könyve – nem tudott ennyire távol maradni a meleg büszkeségtől. A homoszexualitás abban az értelemben itt már teljesen lényegtelen, hogy versben úgyis bármi lehetséges, bármit el lehet mondani, *azt is*, a szerelmet *úgy is*. Test és lélek így sem fedik egymást, szexre találunk izmos férfitestet; bárki, bárkivel, bárhol, bárhogy csinálhatja, mindez teljesen lényegtelen, kiégett és rideg a lélek magányához képest. „Unom, hogy megunnak.” Ebben a mondatban – melynek számtalan formációjával találkozunk a kötetben – már nem a szokatlan nyíltság vállalása a tét. Hanem a beteg magány vállalása, a (meg)égett, megbántott test – ez a momentum emeli számomra a *Barátokat* az év legfontosabb verseskötetévé.

A könyv nem mestermunka, ügyes költői fogás, hanem tabukat sértő, „a testet sértő” írás: a szerelem lehetetlensége, vagy ami még megrázóbb, a család és a gyerek vállalásának előre tudott, determinált lehetetlensége. Ebből az alapállásból sehogyan sem keveredik ki a költő.

Gerevich András költeményeinek zárlatában minden korábbi ígéret megtörik, a jól felépített szerelem (mondjuk inkább társat beszerző, a férfiak meleg kultúrájára jellemző szerelmi hajsz) felborul, a legártatlanabb szó is súlyos következményeket von magával: a megfestett idill hamis hazudozás, önámítás. Néhányat kiemelve a sok közül: a szerelem csak baszás (*Vacsora*), utálat (*Matrac*), önkielégítés pornókazettáról (*Joe*), a szexuális láz kiüresedett, megunt aktus: „és ettől leszek igazán boldogtalan” (*Régi barátok*). Megszámoltam, hat versben fordul elő az *unalom* szó, a „megunom, hogy megunnak”, „unjuk egymást”, „unom a hangodat”, „mégis úgy unom, // amikor feljössz, leülsz a fotelben”, „unalmas képek”, „unalmas esték”. A konvenció takarta szürke (sőt néha egészen érdektelenné tűnő) terület mögött szokatlan vágyak nyomkodják szét a tudatalattit, s a versek beszélője állandóan magát vádolja, marcangolja lelkét, testét méregeti, de a teste ronda. A test ironikus, macsó ábrázolása feltűnő célja a beszélőnek (talán sok is belőle): az izmos alak körülött forog minden, a partnerek és a szerelem folyton tálcán kínálkoznak, ha szép a tested, még aki nem kíván, azt is megszerzed egyszer, simán, szemézzel, vonaglással. A melegkultúra nárcisztikus gögje igencsak pellengérré kerül. De minek mindez, ha sehová sem vezet, csak mindig ugyanoda? Kiábrándultság, fájdalom, magány.